

Jog és állambölcselet 2.

Előadás tematika

---

*2019/20 őszi félév
Nappali tagozat*

A kurzus általános leírása: A kurzus funkciója az, hogy megismertesse a hallgatókat a modern jogrendszerekre való jogelméleti reflexió legfontosabb kortárs tematikus irányjaival. A tematika támaszkodik a Jog- és állambölcselet 1. során elsajátított elméleti ismeretekre és fogalmi apparátusra. Az előadás során a témák megértését szolgáló alapvető fogalmakat és elméleteket vázoljuk fel, a szeminárium pedig a témákhoz kapcsolódó szövegek feldolgozására épül, a szemináriumvezető választása szerint kiegészülve a megismert elméleti dilemmák gyakorlati, tételes jogi problémákon keresztül való megvitatásával.

A kurzus célja: A hallgató átlátja és megérti a modern jogra reflektáló jogelméleti irányzatok főbb tematikus irányait, képes a klasszikus és kortárs jogelméleti szövegek önálló feldolgozására és megértésére, illetve a szakirodalom fogalmi rendszerének autonóm használatára. A hallgató aktívan részt vesz a szövegekről és azok tartalmáról szóló vitákban, önálló véleményt alakít ki a tárgyalt témákról, hajlandó kritikát megfogalmazni és álláspontját képviselni. Értő és kreatív módon használja a szakirodalom segítségével megismert fogalmakat.

Számonkérés formája: szóbeli kollokvium, amely e tematikában megadott vizsgakérdésekre, illetve a szövegekre vonatkozó alapkérdésekre épül. A szemináriumi munka értékelését a szemináriumvezető határozza meg.

Az előadás helye és időpontja: kedd, 14-16:00, Grosschmid Auditórium (9. Terem)

Az előadások tematikája - áttekintés

1. **Bevezetés: modernitás és modern jog (1. előadás)** (Fleck Zoltán) – Szeptember 10.
2. **Jog és politika**
  - a. Jogállamiság (2. előadás) Karácsony András – Szeptember 17.
  - b. Alkotmánybíráskodás és alkotmányértelmezés (3. előadás) Szilágyi Péter – Szeptember 24.
  - c. Legitimitás (4. előadás) Zsidai Ágnes – Október 1.
  - d. Szuverenitás (5. előadás) Szilágyi Péter – Október 22.
3. **Jog és társadalmi szabályozás**
  - a. Jog és szabályozás modern államban: a szabályozás problematikája (6. előadás) -Győry Csaba – Október 8.
  - b. Globalizáció, pluralizmus és jog (7. előadás) Győry Csaba – Október 15.
4. **Jog, igazságosság, emberi jogok**
  - a. Igazságosság (8. előadás) Bányai Ferenc – November 5.
  - b. Az emberi jogok elmélete (9. előadás) Sólyom Péter – November 12.
  - c. Emberi méltóság és elismerés (10. előadás) Fleck Zoltán – November 19.
5. **Jog és erkölcs; felelősség; büntetés**
  - a. Felelősség (11. előadás) Szilágyi Péter – November 26.
  - b. Miért büntetünk? A büntetőjog jogelmélete (12. Előadás) Győry Csaba – December 3.
6. **Jog és nyelv, jogértelmezés**
  - a. A jogértelmezés jogelméleti problémái (13. előadás) Karácsony András – December 10.

Részletes tematika

1. Modernitás és modern jog (Fleck Zoltán)

A téma rövid leírása: A hallgatók megértik a modernitás alapfogalmait, a modern jog sajátosságait és összefüggéseit a társadalmi változásokkal. A modern jogot teoretizáló elméletek alapjai segítségével értik meg a pluralizmus jelenségét, a modern társadalom komplex szabályozási igényeit. A jogi és nem jogi normák jellegzetességeit és egymáshoz való viszonyát, a társadalmi szabályozás kérdéskörét. A társadalmi viselkedés szabályozása, normativitás. A különböző normák egymáshoz való viszonya, pluralitás. A jóléti államok jogrendszerének jellemzői, az eljogiasodás fogalma. Jóléti állam és igazságosság. Eljogiasodás és jogállam.

Kötelező irodalom

Az előadás anyaga részletes előadásvázlat formájában

Weber, Max (1992): *Gazdaság és Társadalom 2/1.*, KJK, Budapest, pp. 7-33.

Hayek, Friedrich (1991): *Tervezés és a törvény uralma*. In: *Út a szolgálathoz*. KJK, Budapest

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Teubner, Gunther (1984): *Verrechtlichung: Begriffe, Merkmale, Grenzen, Auswege*. In: Kübler, Friedrich: *Verrechtlichung von Wirtschaft, Arbeit und sozialer Solidarität : vergleichende Analysen*. Nomos, Baden-Baden, pp. 289-344 / Teubner, Gunther (1987): *Juridification: Concepts, Aspects, Limits, Solutions*. In: Teubner, Gunter (ed): *Juridification of Social Spheres. A Comparative Analysis in the Areas of Labour, Corporate, Antitrust and Social Welfare Law*. De Gruyter, New York. pp. 3-49.

Vizsgakérdések

Alkotott és spontán rend

A jog magatartást szabályozó funkciója

A modern jog sajátosságai, az eljogiasodás fogalma

2. Jogalkotás, alkotmányosság, demokratikus jogállam (Karácsony András)

A téma rövid leírása. A jog sajátossága önszabályozó rendszer, azaz maga a jog szabályozza, hogy *miként* keletkezhetnek új jogi normák (jogalkotás), ám, hogy *mi* kerül be a jogalkotás folyamatába, az részben a jog világából, részben pedig a jog környezetéből (elsősorban a politikából) kiinduló aktivitásokból következik. A politikai intézményrendszer az aktuális hatalmi elképzelések mellett a társadalomban jelenlévő érték- és érdektörekvések kanalizálója és közvetítője a jogrendszer irányába. A jogrendszer belső hierarchiáját az alkotmány határozza meg. Az alkotmány kettős természetű: olyan politikai dokumentum, mely egyúttal a jogrendszer alapja, és ezen funkciója már abban megmutatkozik, hogy megfogalmazásában alapvetően a jogi nyelvet használja. Habermas a demokratikus jogállam deliberatív jogelméletében azt a törekvést fogalmazta meg, hogy a civiltársadalomból kiinduló kezdeményezések milyen közvetítés által érhetik el a jogi norma státuszát. E megközelítés elméleti újdonsága: a, a jogot befolyásoló környezetként a politika mellett megjelent a civiltársadalom, b, akarat- és érdek közvetőként tematizálódott a tömegmédiá szerepe.

Kötelező irodalom

Karácsony András: *Jogfilozófia és társadalomelmélet*. Attraktor Kiadó, 2000, 127-153

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Karácsony A: *Niklas Luhmann* in: Szabó M (szerk.): *Fejezetek a jogbölcseleti gondolkodás történetéből*. Miskolc, 2004. 167-176.

Tóth Balázs: *Jürgen Habermas* in: Szabó M (szerk.): *Fejezetek a jogbölcseleti gondolkodás történetéből*, Miskolc, 2004. 177-188.

Vizsgakérdés

A jogalkotás zártsága és nyitottsága
Habermas deliberatív jogelméletének jellemzői

3. Alkotmánybírászkodás és jogalkotás elméleti problémái (Szilágyi Péter)

A téma rövid leírása: Az alkotmánybírászkodás jogelméleti jelentősége és elméleti reflexiók. Az intézmény politikai, jogi jelentősége, funkciói és hatásai. Összefüggése a hatalommegosztással. Az alkotmánybírászkodás politikai természete, jogalkotás és alkotmánybírászkodás összefüggése. Az alkotmányértelmezés alkotmánybírászkodás útján, európai integráció és alkotmánybírászkodás, jogállami elvek és érvényesülésük.

Kötelező irodalom

elektronikus tananyag a vázlat és az előadás alapján

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Alkotmánybírászkodás - alkotmányértelmezés. (Válogatta és szerkesztette Paczolay Péter)
Budapest, ELTE ÁJK TEMPUS, 1995.

Sólyom László *Az alkotmánybírászkodás kezdetei Magyarországon* Osiris, Budapest 2001

Paczolay Péter: *Jó állam - jó jog* In: 9-20. old. Állam és jog -kodifikációs kihívások napjainkban
Szerkesztette Fejes Zsuzsanna Kovács Endre Miklós Paczolay Péter Tóth J. Zoltán: Magyar Jog- és Államtudományi Társaság – Gondolat Szeged-Budapest, 2013,

Szilágyi Péter: *Parlamentáris jogállam és jogforrási rendszer* In: Szilágyi Péter: *Jogbölcselet és jogdogmatika.* Eötvös kiadó, Budapest, 2013, 225-237

Vizsgakérdések

Az alkotmánybíróságok politikai és jogi természete
Alkotmánybírászkodás hatásai a jogrendszerre
Az alkotmány értelmezésének sajátosságai

4. Legalitás, legitimitás, legitimáció (Zsidai Ágnes)

A téma rövid leírása: A hallgató megismerkedik a mindenkori uralmi-politikai berendezkedések egyik legfontosabb sajátosságával: a legitímás-legalitás problémakörével. Ennek keretében
A, felvázoljuk azt a fogalmi keretet és vitapontokat, melyek mentén értelmezhető a hatalom elfogadottsága, illetve jogszerűsége (érvényességi kör, legitimitás – legitimáció – legalitás fogalmai, legitimációs – legitimitási válságok),
B, ismertetjük a legitimitásemléletek modern tipológiáját (uralom-vagy legitimitásorientált kutatási irányzat contra uralomkritika-legitimációorientált kutatási irányzat; normatív és empirikus legitimitásemléletek; szubsztanciális és procedurális megközelítés)
C, tárgyaljuk a legfontosabb legitimitási elméleteket (M. Weber, C. Schmitt, J. Habermas, N. Luhmann).

Kötelező irodalom

Zsidai Ágnes: *Legitimitás és legitimáció.* In: Államelmélet. Előadások az államelmélet és az állambölcselet köréből. Prudentia iuris Miskolc 1997. 330-341.o.

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Max Weber: *Gazdaság és Társadalom*, 2/3. KJK, 1996. 47-99., 205-242.

Bayer József: *A politikai legitimitás. Elméletek és viták a legitimitásról és a legitimációs válságról.* Napvilág Kiadó - Scientia Humana, Budapest 1997.

Carl Schmitt: *Legalitás és legitimitás.* Attraktor, Budapest, 2006.

Niklas Luhmann: *Legitimation durch Verfahren*, Suhrkamp, Frankfurt 1983

Claus Offe: *Politikai rendszer és legitimitáció*. Szociológiai füzetek 50. ELTE Szociológiai Intézet és Továbbképző Központ 1989.

Vizsgakérdések:

A legitimitás, legitimitáció, legalitás érvényességi köre, fogalmai

Legitimitástipológia

Max Weber, Jürgen Habermas és Niklas Luhmann legitimitáselmélete

5. Az állami szuverenitás fogalma, változásai és problémái napjainkban (Szilágyi Péter)

A téma rövid leírása

Az állami szuverenitás a modern állam főhatalmának a sajátossága illetőleg annak megfelelő kategória. Az a modern állammal, rendszerint az abszolút monarchiákkal jelent meg, az az állami szervek hatásköreiben nyilvánul meg és azt a XX. század közepéig a csekély mértékű jogi korlátozottság jellemezte, ami a szuverenitásnak a jogi korlátlanság látszatát kölcsönözte. Ezt fejezte ki a szuverenitásnak az a fölfogása, miszerint a szuverenitás elvileg az állam jogilag korlátlan főhatalma. A XIX. századtól az alkotmányos szabályozások kötöttségei egyre szorosabbak (hatalommegosztás, alapjogok, jogállam), ami a német elméletben az államszuverenitás és szervezetszuverenitás, az angoloknál a jogi és a politikai szuverenitás megkülönböztetéséhez vezetett. A többnemzetiségű birodalmak feszültségei, majd fölbomlása, a nacionalizmusok kibontakozása előtérbe állította az állami szuverenitás és a nemzeti szuverenitás- népszuverenitás viszonyát. A szuverenitás jogi korlátlanósága ellentmondásba került az egyre kiterjedtebb és részletezőbb nemzetközi jogi szabályozással, amit Jellinek az állam önkötelezési elméletével próbált föloldani. Ez a tendencia az első világháború után tovább erősödött (Versaillesi békerendszer, Népszövetség, Állandó Nkői Bíróság (1922), Kellog-Briand paktum (1928/29), alkotmánybíráskodás megjelenése Európában).

Erre a helyzetre különböző válaszok születtek, a legjelentősebbek Kelsen, Schmitt, Heller, Laski elméletei. Az osztott vagy kettős szuverenitás elmélete, annak kritikája.

A 2. világháború utáni időszakra az államok szuverén egyenlősége és a belügyekbe való be nem avatkozás elvének rögzítése (ENSZ alapokmány) és a beavatkozás gyakorlata volt a jellemző.

Döntő változást hozott EGK majd EU kialakulása, az államszocializmusok bukása, a szovjet blokk fölbomlása és a globalizációs folyamatok fölgyorsulása, kibontakozása. A szuverenitás hagyományos fogalma és az önkötelezés elmélete tarthatatlanná vált.

Az elméletben, publicisztikában és politikai retorikában alapvetően 2 válasz. Az egyik a szuverenitás védelmét hangsúlyozza, a fogalom átértelmezésével a jogi korlátlanosság helyett az önállóságra vagy a még nehezebben pontosítható függetlenségre kerül a hangsúly. A másik álláspont szerint a szuverenitás mint az államhatalom sajátossága a kibontakozó globalizáció és az integrációk viszonyai között a fejlődés során szükségképpen relativizálódik, a végén a fogalom is használhatatlanná válik, mivel a szuverenitás „magasabb szinten” sem szerveződik újjá.

Ebben a helyzetben jelentős szerep jut az alkotmánybíróknak. Határozataikban a jogi korlátlanosság helyébe a transznacionális jogi szabályozás elvi korlátozottsága lép; a nemzetállami hatáskörök korlátlanósága helyébe bizonyos nemzetállami hatáskörök védelme illetőleg kizárólagossága.

Kötelező irodalom

Elektronikus tananyag

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Szilágyi Péter A jogbölcselettel szembeni kihívások a harmadik évezred kezdetén –Magyarországról nézve In Magyar Közigazgatás LIV. (2004) 3, 141-147. o. illetőleg In: Közjogi intézmények a XXI. században. Jogfilozófiai és politikatudományi szekció. Szerk. Andrassy György és Visegrády Antal Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2004. 11-25.old. (A tanulmány február elejétől elektronikusan is elérhető lesz.)

Bayer József: A szuverenitás változása a globalizáció korában In: Az állam szuverenitása. Eszmény és /vagy valóság. Interdiszciplináris megközelítések. Szerkesztette Takács Péter. Gondolat kiadó, - MTA TK JTI – SZE DFK, Budapest – Győr, 2015 15-27. old.

Vizsgakérdések:

A szuverenitás keletkezése és hagyományos fölfogása

A szuverenitással összefüggő változások a XIX – XX. században és azok kifejeződése az elméletben

A szuverenitás problémái az európai integráció és a kibontakozó globalizáció korában

6. Jog és szabályozás modern államban: a szabályozás problematikája (Győry Csaba)

A téma rövid leírása: Az előadás a jog és szabályozás viszonyába nyújt betekintést. Bemutatja a szabályozási elméletek jogelméleti és társadalomelméleti előzményeit (Teubner, Foucault, a jogi pluralizmus elméletei), áttekinti a decentralt szabályozás főbb elméleti megközelítéseit, összeveti a modern jog weberi koncepciójával.

Kötelező irodalom

Az előadás anyaga részletes előadásvázlat formájában

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Black, Julia (2002): *Critical Reflections on Regulation*. Centre for Analysis of Risk and Regulation, London School of Economics, London, <https://core.ac.uk/download/pdf/219186.pdf>

Braithwaite, John (2008): *The Regulatory State?* In: Binder, Sarah A.; Rhodes, R. A. W. and Rockman, Bert A. (eds): *The Oxford Handbook of Political Institutions*. Oxford University Press, Oxford. pp. 407-430. http://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/2006_The-Regulatory-State_.pdf

Teubner, Gunther (1986): *After Legal Instrumentalism: Strategic Models of Post-Regulatory Law*. in Teubner, Gunther (szerk): *Dilemmas of Law in the Welfare State*. DeGruyter, Berlin.

Rose, Nikolas; Miller, Peter (1992): *Political Power beyond the State: Problematics of Government*. In: *The British Journal of Sociology*, Vol. 43, No. 2. pp. 173-205

Vizsgakérdések:

A jog instrumentális természete a jóléti állam korában; Teubner a szabályozási trilemmáról

A jog és szabályozás viszonya, a governance fogalma

7. Globalizáció, pluralizmus és jog (Győry Csaba)

A téma rövid leírása: Az előadás a globalizáció jogelméletébe enged betekintést. A hallgatók gyakorlati példákon keresztül megismerik az állam és a szuverenitás jogelméleti problémáit a globális kapitalizmusban, az állami jogtól független transznacionális jog, illetve a gazdaságot szabályozó autonóm jogi és kvázi-jogi rezsim kialakulását, és az erre adott jogelméleti reflexiókat.

Kötelező irodalom

Az előadás anyaga részletes előadásvázlat formájában

Teubner, Gunter: *Globális Bukovina. Jogi pluralizmus a világtársadalomban* (A fordítás tansegédletnek nem minősülő kézirat)

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Twinning, William (2009): *Globalization and Legal Scholarship*. Tilburg Law Lectures Series, Montequieu Seminars Vol. 4. pp. 17-51.

Teubner, Gunter (1997): *Global Bukowina. Legal Pluralism in the World Society*. In.: Teubner, Gunther (szerk): *Global Law Without a State*. Aldershot, Dartmouth. pp. 3-28.

Michaels, Ralf (2009): *Global Legal Pluralism*. In.: *Annual Review of Law & Social Science*. Vol. 5. 2009. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1430395

Günther, Klaus (2008): *Legal pluralism or uniform concept of law? Globalisation as a problem of legal theory*. In: NoFo vol. 5. pp. 5-21. <http://www.helsinki.fi/nofo/NoFo5Gunther.html>

Dezalay and Garth (1996): *Dealing in Virtue: International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Order*. University of Chicago Press, 1996. 14. Fejezet: Reintroducing Politics and States in the Market of International Business Disputing. Pp. 311-319.

Piccotto, Sol (2011): *Regulating Global Corporate Capitalism*. Cambridge University Press, Cambridge. 2. Fejezet: Liberal Internationalism. Strengths and Limits. pp. 25-60.

Vizsgakérdések

A transznacionális gazdasági jog létrejötte és hatása az állami jogra

Állami szuverenitás és állami jog a poszt-vesztfáliai rendszerben

8. Igazságosság (Bányai Ferenc)

A téma rövid leírása: A hallgatók megismerkedhetnek az igazságosság alapvető kérdéseire adott válaszok közül a kiegyenlítő, az osztó és a méltányosságként felfogott igazságossággal. Az utóbbi a társadalom alapszerkezetének azon elvei segítségével érthető meg, amelyeket szabad, egyenlő és ésszerűen gondolkodó egyének saját érdekeik előmozdítására feltételként elfogadnak. Ismertetésre kerül, hogy az alapvető jogok és kötelességek, valamint a társadalmi-gazdasági egyenlőség miként függenek össze a közösség által az egyénektől elvárt együttműködéssel. Alakulhat-e úgy az egyenlőtlenség, hogy okkal várhassuk annak előnyeit mindenki számára, és nyitva álljanak-e a hivatalok mindenki előtt?

Kötelező irodalom

John Rawls: *Az igazságosság elmélete*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997: 30-37, 152-200.

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Pogonyi Szabolcs: *Charles Taylor Rawls kritikája*. In: *Phronesis*, Budapest, 2008.1.szám. 17-38.

Bujalos István: *Rawls elmélete Sandel és Walzer szemszögéből*. In. *Igazságosság. Lábjegyzetek Platónhoz 7.*, MFT-Pro Philosophia Kiadása, 2009, Szeged, 83-103

Krémer Sándor: *Igazság és igazságosság Rorty filozófiájában*. In. *Igazságosság. Lábjegyzetek Platónhoz 7.*, MFT-Pro Philosophia Kiadása, 2009, Szeged, 303

Vizsgakérdés

A méltányosságként felfogott igazságosság elvei és alkalmazása

9. Az emberi jogok elmélete (Sólyom Péter)

A téma rövid leírása: Az emberi jogok elméleti megalapozása, jogelméleti paradigmák és az emberi jogok kapcsolata. Az emberi jogok szociológiája.

Kötelező irodalom

Jürgen Habermas: *Az emberi méltóság fogalma és az emberi jogok realiztikus utópiája*. In: *Uő: Esszék Európa alkotmányáról*, Budapest, Atlantisz, 2012

Kis János: *Vannak-e emberi jogaink? Beszélő 1986/1*, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/vannak-e-emberi-jogaink>

Sólyom Péter: *A vallás és az emberi jogok*, <http://szuveren.hu/tarsadalom/az-emberi-jogok-es-a-vallas>

Rainer Forst: *Az igaz út*, <http://szuveren.hu/vendeglap/rainer-forst/az-igaz-ut>

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom:

Chris Brown: *Liberalizmus és az etika globalizálódása*, Fundamentum, 2009/1, 5-18

Joel Feinberg: *Társadalomfilozófia*, Osiris, 1999, 6. fejezet

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalomfilozofia/ch06.html

Vizsgakérdések:

Emberi jogok, mint erkölcsi jogok

Az emberi jogok igazolóelméletei

10. Emberi méltóság és elismerés (Fleck Zoltán)

A téma rövid leírása: A modern társadalom morális kiindulópontja az egyén élete és méltósága, amely szabadságának alapja. Az előadás alapján a hallgató képes meghatározni azt az emberképet és méltóság-fogalmat, amely az alapjogok forrása, megismeri az egyenlő méltóság és önrendelkezés filozófiai kiindulópontjait és kortárs társadalomelméleti kontextusát, ezen belül is elsősorban az elismerés elméletét.

Kötelező irodalom

Tóth Gábor Attila: *A tartalmi normák morális értelmezése*. in: Túl a szövegen. Értekezés a magyar alkotmányról, Osiris, 2009, 113-141

Weiss János: *Az elismerés elmélete*, Áron Kiadó, 2004. 163-213.

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Barcsi Tamás: *Az emberi méltóság filozófiája*, Typotex, 2013

Richard Rorty: *Esetlegesség, irónia és szolidaritás*, Jelenkor, 1994

Tóth Gábor Attila, *Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog*. in: Halmai-Tóth (szerk.) *Emberi jogok*, Osiris, 2003, 257-313.

Axel Honneth: *Harc az elismerésért. A társadalmi konfliktusok morális grammatikája*, L'Harmattan, 2013.

Charles Taylor: *Az elismerés politikája*. In: Feischmidt Margit (szerk.): *Multikulturalizmus*. Osiris–Lát-hatatlan kollégium, 1997. 124–152.

Vizsgakérdések

Modern emberfogalom és emberi méltóság a felvilágosodástól Rawlsig

Az elismerés jogi dimenziója és ennek gyakorlati implikációi

11. Felelősség (Szilágyi Péter)

A téma rövid leírása: A felelősség társadalmi viszonyként, magatartásbefolyásolás és ennek különböző megnyilvánulásai, felelősségfajták. A jogi felelősségi viszony sajátosságai, a jogi szankcionálás mechanizmusa, fajtái. A jogi felelősségrevonhatóság jellemzői és funkció, feltételei, a jogi felelősségrevonhatóság összetevői, elemei, jogági változatai.

Kötelező irodalom:

Az előadás anyaga

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Szilágyi Péter: *A szankcionálás és a szankció a jogi felelősségi rendszerben*. In: *Jogbölcselet és jogdogmatika*. Eötvös kiadó, Budapest, 2013, 241-293.

Szilágyi Péter: *A politikai felelősség sajátosságai – adalékok a politikai felelősség analitikájához* In: *Jogbölcselet és jogdogmatika*. Eötvös kiadó, Budapest, 2013, 295-317.

Vizsgakérdések

A jogi felelősség sajátosságai

A jogi felelősségrevonhatóság elméleti kérdései

12. Miért büntetünk? A büntetőjog jogelmélete (Győry Csaba)

A téma rövid leírása : Az előadás a büntetés és a büntető hatalom jogelméletébe vezet be. Mi alapján húzzuk meg a büntetőjog határait a modern társadalmakban? Milyen viszonyban vannak az erkölcsi és a büntetőjogi normák? Miért üldözzük büntetőjogi eszközökkel a közigazgatási normák megsértőit? Vannak-e a kriminalizációnak korlátai?

Kötelező irodalom

Durkheim, Émile (2001): *A társadalmi munkamegosztásról*. Osiris, Budapest, pp. 85-138.

Hart, H.L.A (1999): *Jog, szabadság, erkölcs*. Osiris, Budapest pp. 6-36.

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Garland, David; Duff, Anthony (1994): *Introduction: Thinking About Punishment*. In: Garland, David; Duff, Anthony (szerk.): *A Reader on Punishment*. Oxford University Press, Oxford, pp. 1-44.

Vizsgakérdések

A jog és erkölcs viszonya Hart és Durkheim felfogásában

A kriminalizáció korlátai

13. A jogértelmezés jogelméleti problémái (Karácsony András)

A téma rövid leírása: A jogtudomány és a gyakorlati jogélet alapkérdései közé tartozik: milyen módszerekkel tudja a jogalkalmazó a konkrét esetre vonatkoztatva a jogszabályokat értelmezni? az értelmezés elvezethet-e új normák keletkeztetéséhez? A jogi értelmezéstan első rendszerezett összegzése Savigny elmélete. A 20. század második felében meghatározó jelentőségű Gadamer és Betti vitája, mely a filozófiai és a jogász hermeneutika viszonyáról szól. A legújabb szakirodalomból kiemelendő Dworkin interpretatív jogelmélete, mely szerint az ún. nehéz esetekben különösképp fontos jelentőséggel bír a jogalkalmazó (bíró) értelmező tevékenysége.

Kötelező irodalom

Hans-Georg Gadamer: *A jogi hermeneutika példaszzerű jelentősége* In: Hans-Georg Gadamer: *Igazság és módszer*. Budapest, Gondolat, 1984, 229-240.

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

Blutman László: *Egy empirikus jogértelmezéstan szükségessége*. *Jogtudományi Közlöny* 2008/1. 3-13.

Blutman László: *Bírói jogalkalmazás és szövegű értelmezés*. *JEMA*, 2010/4.

<http://www.jema.hu/article.php?c=77>

Zódi Zsolt: *Precedens-követés és jogszabályértelmezés*. *Állam- és Jogtudomány*, 2014/3. 60-85.

<http://real.mtak.hu/18491/1/2014-3-beliv-ZÓDI.pdf>

Vizsgakérdések

Savigny jogértelmező módszere

Gadamer és Betti vitája a jogi hermeneutikáról

14. A jog mint szöveg (nincs előadás)

A téma rövid leírása: Az előadás célja, hogy a hallgatók figyelmét rá irányítsa arra, hogy az az egyszerű tény, hogy a jog szöveggé jelenik meg, számos – a jog jelenségéről sokat mondó – következményt rejt magában. Ezek ismerete a hallgatók jövőbeni jogászai munkájának eredményességét is javíthatja, mivel több olyan összefüggést is megértethet, amivel eddig csak intuitív formában találkozhattak. Főbb problémák: 1. A jogi és az irodalmi szöveg különbségei és hasonlóságai; 2. A jogi szöveg mint közösségalkotó jelenség; 3. A jogi szöveg a társadalmi-történeti térben; 4. A jogi szöveg más szövegek csomópontjába

Kötelező irodalom

Az előadás kézirat formában

Az előadáshoz tartozó, felkészülést segítő ajánlott irodalom

H. Szilágyi István: *Egy előre bejelentett gyilkosság krónikája: visszatekintés*. In: Fekete Balázs-H. Szilágyi István-Könczöl Miklós (szerk.) *Iustitia kirándul. Tanulmányok a "jog és irodalom" köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2009. 111–132.

Nagy Tamás: *"Vörös zászló leng, lengeti a szél..." A jog szöveg* Hajnóczy Péter *A Fűtő* című elbeszélésében. In: Fekete Balázs-H. Szilágyi István (szerk.): *Iustitia modellt áll. Tanulmányok a "jog és irodalom" köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2009. 105–119.

Gerard Genette: *Transztextualitás. Helikon*, 1996/1-2. 82–90.

Vizsgakérdések

A jogi szöveg sajátosságai és szövegkapcsolatai

Jog és állambölcselet 2.

Szemináriumi Témák

2019/20 őszi félév

Nappali tagozat

A szemináriumok az előadás tematikáját követik. A szemináriumokon a részvétel kötelező, azt a szemináriumvezető ellenőrzi. Az oktatóknak az előre megadott témák közül kell szemináriumi szöveget választaniuk, amelyek tipikusan egyben "B" tételek is. A hallgatók az órára a szöveg elolvasása után a megfelelő szöveg birtokában érkeznek. Ezek a szövegek a kollokvium és a záróvizsga részei, ezért megfelelő feldolgozásuk alapvető jelentőségű a kurzus teljesítéséhez. **A félév során legalább 8 témát fel kell dolgozni.**

A fennmaradó alkalmakkor pedig ízlése és érdeklődése szerint választhat **az alternatív szemináriumi témák** közül. Ez utóbbiak létét az indokolja, hogy a második féléves jogelméleti előadás témái a gyakorlati jogi problémákhoz sokkal közelebb állnak, ezeknek pedig – *az egész féléves szemináriumi munka klasszikus szövegek értelmezésére irányultságát nem veszélyeztetve* – a szemináriumi munkában teret lehet engedni.

Szeminárium 1. Társadalmi és jogi szabályozás, modern jog

A szeminárium megtárgyalja a modern jog sajátosságait, a pluralizmus jelenségét. Kitér a társadalmi szabályozottság alapjaira, a premodern közösségek elemzésének tapasztalatai segítségével. A jog normativitása, normafajták.

Feldolgozandó szövegek

Max Weber: *Gazdaság és Társadalom* 2/2., KJK, 1995. 183-198.

Malinowski, Bronislaw: *Baloma* Gondolat, Bp. 1972. 271-299.

Friedrich A. Hayek: *Emberi cselekvés, de nem emberi tervezet eredménye*. In: Hayek: Piac és szabadság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 292–301.

David Garland: *A büntetés és jelentései*, in: Zentai (szerk.) Politikai antropológia, Osiris, 1997. 127-147.

Alapkérdések

Milyen materiális elemek maradnak meg a modernitás körülményei között is és miért?

Hogyan jellemezhető a premodern közösségek büntetési rendszere?

Mit jelent a spontán és alkotott rend?

Milyen hatása van a büntetéseknek?

További olvasmányok

Peter Taylor: *Modern, modernitás, modernizmus, modernizáció*. In: Niedermüller Péter (szerk.): Sokféle Modernitás. A modernizáció stratégiái és modelljei a globális világban, L'Harmattan, 2008

König René: *A jog a társadalmi normarendszerek összefüggésében* in: Jog és szociológia (szerk: Varga Csaba) KJK, Bp.,1979. 261-278.o.

Csányi Vilmos: *Az emberi viselkedés*, Sanoma, Budapest, 2006. különösen 161-213.

Szeminárium 2. Jogalkotás, alkotmányosság, demokratikus jogállam

A szeminárium a jogi normák létrejöttének folyamatával (jogalkotás) kapcsolatos elméleti magyarázatok feldolgozására irányul. Az elmúlt évtizedekben e területen nagyhatású megközelítésként tűnt fel a jogalkotásnak „önlétrehozó” (autopoézisz) koncepciója.

Feldolgozandó szövegek

Niklas Luhmann: *A jog pozitivitása, mint a modern társadalom feltétele*. In: Sajó András /szerk./ Jog és szociológia. KJK Bp. 1979. 123-142.

Günther Teubner. *Vajon hiperciklikus-e a jog?* In Cs. Kiss Lajos – Karácsony András (szerk.): A társadalom és a jog autopoietikus felépítése. ELTE ÁJK, 1994, 95-112.

Alapkérdések

Luhmann szerint mit jelent, hogy a jog pozívvá vált a modern társadalomban?

Miként értelmezhető Teubner alapján, hogy a jog önmagára vonatkozó rendszert alkot?

További olvasmányok

Niklas Luhmann: *A jog mint szociális rendszer*. in: Cs. Kiss – Karácsony (szerk.): A társadalom és a jog autopoietikus felépítése. ELTE ÁJK, 1994, 56-65

Karácsony András: *Az autopoietikus felfogás alapfogalmai*. In Cs. Kiss – Karácsony (szerk.): A társadalom és a jog autopoietikus felépítése. ELTE ÁJK, 1994, 28-30

Alternatív szemináriumi témák

1. A terrorizmus elleni küzdelem a jogállamban és a „Feindstrafrecht” problémája

Jakab András (2015): *Jogállamiság és terrorfenyegetés. Az alkotmány normativitásának és az életmentő kényszer megengedhetőségének kérdése*. In: Vörös Imre Emlékkönyv, MTA TK JTI, Budapest.

http://real.mtak.hu/19609/1/jakab_terrorizmus_voros_imre_emlekkonyv.pdf

Szeminárium 3. Alkotmánybíráskodás és jogalkotás elméleti problémái

A szeminárium a demokratikus törvényhozás és a jogállami alkotmánybíráskodás viszonyában jelentkező problémáknak és vitakérdéseknek valamint az alkotmánybíráskodás jogelméleti értelmezése megvilágítására irányul.

Feldolgozandó szövegek

Szilágyi Péter: *Parlamentáris jogállam és jogforrási rendszer* In: Szilágyi Péter: *Jogbölcselet és jogdogmatika*. Eötvös kiadó, Budapest, 2013, 225-237

Paczolay Péter: *Alkotmánybíráskodás a politika és a jog határán*. In: Paczolay (szerk.): *Alkotmánybíráskodás és alkotmányértelmezés*. Budapest, 1995. 9-31

Christopher Wolfe: *Alkotmánybíráskodás és demokrácia* In: Paczolay (szerk.) *Alkotmánybíráskodás és alkotmányértelmezés*, 1995, 131-152.

Alapkérdések

Hogyan korlátozza az alkotmánybíráskodás a politikai hatalmat?

Mi a hatalom korlátozásának jogelméleti jelentősége?

Hol húzódik a határ a többség zsarnokságától való kívánatos védelem és a többség legitim akaratának nemkívánatos korlátozása, az ún. alkotmánybíráskodási aktivizmus között, és ez a határ hogyan, milyen szempontok alapján állapítható meg?

A hagyományos, „rendes” jogértelmezéshez viszonyítva az alkotmányértelmezésnek milyen sajátosságai vannak?

Miként lehetséges és kívánatos a bírói tevékenységben meghúzni az értelmezés és a jogalkotás határát?

További olvasmányok

Győrfi Tamás: *A törvényhozó hatalom jogi korlátai*. In: *Jogbölcseleti előadások*. (Szerk.: Szabó Miklós) Bíbor Kiadó, Miskolc, 1998. 139-150

Joseph Raz: *A joguralom értéke*. In: Takács Péter (szerk.): *Joguralom és jogállam*. Budapest, 1995

Alkotmánybíráskodás és alkotmányértelmezés kötet további tanulmányai

Pokol Béla: *A jurisztokrácia és a demokrácia határvonalán* *Jogelméleti Szemle* 2015/4.

Drinóczi Tímea: *Jurisztokrácia és alkotmányoligarchia vagy többszintű alkotmányosság és alapjogvédelem? Reflexiók Pokol Béla írására* *Jogelméleti Szemle* 2015/4.

Pokol Béla: *Válasz a jurisztokrácia-kritika védelmében* *Jogelméleti Szemle* 2015/4.

Alternatív szemináriumi témák

1. Textualizmus vs. Originalizmus az amerikai alkotmányértelmezésben egy konkrét bírósági döntés kapcsán

Obergefell v Hodges https://www.supremecourt.gov/opinions/14pdf/14-556_3204.pdf

2. Az alkotmánymódosítás alkotmánybírói kontrolljának jogelméleti problémái

Bragyova András, Gárdos Orosz Fruzsina (2016): *Vannak-e megváltoztathatatlan normák az alaptörvényben?* in: *Állam és Jogtudomány*, Vol. 57. 3. sz. pp. 35-63.

http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2016_03_BragyovaA_GardosOroszF.pdf

Szeminárium 4. Legalitás, legitimitás, legitimáció

A szövegek alapján az alapfogalmak értelmezése, a legitimációs problémák azonosítása és a modern állam legitimációs problémáinak megértése.

Feldolgozandó szövegek

Jürgen Habermas: *Legitimációs problémák a modern államban* In: Habermas: Válogatott tanulmányok Atlantisz, Budapest, 1994. 183-222

Seymour Martin Lipset: *Társadalmi konfliktus, legitimáció és demokrácia* in: Lipset: Homo politicus. Osiris, Budapest 1995. 80-103

Alapkérdések

Milyen igazolási problémákkal küzd a kései kapitalizmus?

Hogyan függ össze a demokrácia legitimitása a társadalmi konfliktusokkal?

További olvasmányok

Kis János: *Reform és forradalom* közt I-II. Kritika. 1997/6-7.sz.

Szeminárium 5. Szuverenitás

A szövegek alapján a szuverenitás fogalmának jelenkori változásai és kihívások. A magyar alkotmányelméleti pozíciók azonosítása.

Feldolgozandó szövegek:

Mac Cormick, Neil: A szuverenitásról és a posztszuverenitásról, *Fundamentum* 2003/2, 5-13. old.
<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/03-2-01.pdf>

Az Alkotmánybíróság 22/2016. (XII. 5.) AB határozata az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésének értelmezéséről; különösen a rendelkező rész, az indokolás I/1. és III/6-7. pontjai valamint Stumpf István és Varga Zs. András alkotmánybírák párhuzamos indokolása. (A határozat [1]-[21], [50]-[69], [94]-[109] és [110]-[114] szakaszai.

Drinóczi Tímea: A 22/2016 (XII. 5.) AB határozat: mit (nem) tartalmaz, és mi következik belőle. Az identitásvizsgálat és az ultra vires közös hatáskörgyakorlás összehasonlító elemzésben, *MTA Law Working Papers* 2017/1. http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2017_01_Drinoczi.pdf

Drinóczi Tímea: Az alkotmányos identitásról. Mi lehet az értelme az alkotmányos identitás alkotmányjogi fogalmának? *MTA Law Working Papers* 2016/15.
http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2016_15_Drinoczi.pdf

Alapkérdések:

Hogyan alakítják az európai fejlemények a szuverenitás fogalmát?

A német Alkotmánybíróság és az Európai Bíróság álláspontja a szuverenitás kérdésében.

Az alkotmányos identitás értelme.

További olvasmányok:

Saskia Sassen: *Elveszített kontroll*, Helikon, 2000

Ormos Mária: A szuverenitásról, különös tekintettel a 16-21. század magyar történelmére, *Magyar Tudomány* 2013/4. <http://www.matud.iif.hu/2013/04/07.htm>

Szeminárium 6. Jog és szabályozás

A szeminárium célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek a kormányozhatóság, illetve a governance fogalmával, és megértsék, miként és miért alkalmasak e fogalmak az állam és a jog problémájának a leírására a 21 századi globális kapitalizmusban.

Feldolgozandó szövegek

Foucault, Michel (1998): *A "kormányozhatóság"*. In: Uő: *A fantasztikus könyvtár*. Pallas Stúdió-Attraktor Kft., Budapest. Pp. 106-123.

Alapkérdések

A governance fogalma és annak társadalomelméleti és jogelméleti jelentősége

Mi az a decentralizált szabályozás, mi annak a jogelméleti jelentősége?

További olvasmányok

Rose, Nikolas; Miller, Peter (1992): *Political Power beyond the State: Problematics of Government*. In: *The British Journal of Sociology*, Vol. 43, No. 2. pp. 173-205

Garland, David (1997): *'Governmentality' and the Problem of Crime: Foucault, Criminology, Sociology*. In: *Theoretical Criminology*. Vol. 1 Issue 2. Pp. 173-214

Szeminárium 7. Globalizáció, pluralizmus és jog

A szeminárium a globális kapitalizmus szabályozási sajátosságait tárgyalja, témája az ebből származó feszültségek, az állami és államok feletti normarendszerek kapcsolata.

Feldolgozandó szövegek

Teubner, Gunther: Globális Bukovina. Jogi pluralizmus a világtársadalomban (a fordítás tansegédletnek minősülő kézirat)

Alapkérdések

Hogyan változott az állami szuverenitás természete a globalizáció korában?

Milyen kihívást jelent a globális transznacionális gazdasági jog létrejötte a korábban megismert jogelméleti paradigmák jogfelfogása számára?

További olvasmányok

Teubner, Gunter (1997): *Global Bukowina. Legal Pluralism in the World Society*. In.: Teubner, Gunther (szerk): *Global Law Without a State*. Aldershot, Dartmouth. pp. 3-28.

Teubner, Gunther and Fischer-Lescano, Andreas (2004): *Regime-Collisions: the Vain Search for Legal Unity in the Fragmentation of Global Law*. In: *Michigan Journal of International Law*, Vol. 25. No. 4. pp. 999-1046.

Picciotto, Sol (1999): *The State as Legal Fiction*. In: Mark P. Hampton and Jason P. Abbott (eds.) *Offshore Finance Centres and Tax Havens : the Rise of Global Capital*. Macmillan p. 43-78.

Szeminárium 8. Igazságosság

Az igazságosság értelmezései a különböző jogelméleti hagyományokban, feszültségek a jogban és a mindennapi életben, etikai dilemmák.

Feldolgozandó szövegek

Michael J. Sandel: Mi igazságos...és mi nem? A helyes cselekvés elmélete és gyakorlata. Corvina Kiadó, Budapest, 2012.

Hans Kelsen Mi az igazságosság? In: Jog és filozófia. Antológia a XX. század jogi gondolkodása köréből. Budapest, Szt.István Társulat, 2001, 303-322.

Robert Nozick: Elosztási (disztributív) igazságosság in. Huoranszki (szerk.) Modern Politikai Filozófia 141-161

Alapkérdések

Az igazságosság többféle felfogása és értelmezései

További olvasmányok

Rainer Forst: Az igazságosság alapja, Fordulat 19. 172-183

http://fordulat.net/pdf/19/F19_Forst.pdf

Szeminárium 9. Az emberi jogok elmélete

Az emberi jogok igazolására vonatkozó elméletek természete, konceptuális, történeti és morális kérdések megtárgyalása.

Feldolgozandó szövegek

Charles Taylor: *Létrejöhet-e egyetemes konszenzus az emberi jogokról?* Fundamentum 1999/4, 46-52.

Joseph Raz: *Emberi jogok megalapozás nélkül*, Fundamentum, 2009/1, 19-30

Alapkérdések

Miben áll az emberi jogokra vonatkozó konszenzus problémája?

Miben különböznek egymástól az emberi jogok hagyományos és alternatív megközelítései?

További olvasmányok

Takács Péter: *Az emberi jogok jogelméleti kérdései*

http://jog.unideb.hu/documents/tanszekek/jogbolcseleti/tansegdletek/2011-12/2011-12-2/takcs_p_-_az_emberi_jogok_jogelmleti_krdsei_a_jogok.pdf

Szeminárium 10. Az emberi méltóság és elismerés

A foglalkozás során feldolgozandó szövegek a klasszikus szabadságértelmezésekből bontják ki az emberi méltóság fogalmát és lehetőséget adnak az érvek megfogalmazására a jogok megalapozásáról.

Feldolgozandó szövegek

Isaiah Berlin: *A szabadság két fogalma*. In: Négy esszé a szabadságról, Európa, 1990. 349-411

Amartya Sen: *A fejlődés mint szabadság*, Európa, 2003. 9-64 és 93-143.

Sajó András: *Mi a természettől adott az emberi jogokban?*, Állam-és Jogtudomány, 2003./1-2. 3-22.

Charles Taylor: *Az elismerés politikája*. In: Feischmidt Margit (szerk.): Multikulturalizmus. Osiris–Lát-hatatlan kollégium, 1997. 124–152.

Nancy Fraser: „Az újraelosztástól az elismerésig? Az igazságosság dilemmái a poszt-szocializmus korában.” In Kende Anna & Vajda Róza (szerk). Rasszizmus a tudományban. Napvilág, 1998. 337-388.

Alapkérdések

Az egyén szabadságának értelmezései

A szabadság, méltóság és szegénység összefüggése

Emberi méltóság és elismerés

Elismerés és egyenlőtlenség (Honneth-Fraser vitája)

További olvasmányok

Kis János: *Mi a liberalizmus?* in: Kis János: *Mi a liberalizmus?*, Kalligram, 2015, 537-662

Győrfi Tamás: *A tulajdonságok nélküli ember elmélete*, Fundamentum, 1998/3. 23-41

<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/98-3-03.pdf>

John Rawls: *Az alapvető szabadságjogok és elsőbbségük*, Fundamentum, 2010/3. és 2010/4.

<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/10-3-01.pdf>

<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/10-4-01.pdf>

Huszár Ákos: Elosztás és elismerés. Nancy Fraser és Axel Honneth a kritikai társadalomelmélet újrafogalmazásáról. In. Fordulat, 10 (2010 őszi) Pp. 10-34.

http://epa.oszk.hu/02100/02121/00008/pdf/EPA02121_Fordulat_2010_10_9-34.pdf

Szeminárium 11. Felelősség

A felelősség filozófiai megalapozása.

Feldolgozandó szövegek

Krokovay Zsolt: (szerk.) *Felelősség*, L'Harmattan, 2006 (különösen Austin és Hart szövegei)

Réz Anna (szerk.): *Vétkek és választások*, Gondolat, 2013 (Watson: Szabadon cselekedni, Frankfurt: Az akarat szabadsága és a személy fogalma)

Szilágyi Péter: *A politikai felelősség sajátosságai – adalékok a politikai felelősség analitikájához* In: Jogbölcsélet és jogdogmatika. Eötvös kiadó, Budapest, 2013, 295-317

Alapkérdések

A cselekvő szabadsága és a felelősség megalapozása

A felelősség jogiasítása

További olvasmányok

Sólyom László: *A polgári jogi felelősség hanyatlása*, Akadémiai, 1977

<http://mek.oszk.hu/12600/12604/12604.pdf>

Alternatív szemináriumi témák:

1. A gondatlanság határai és a tőle elvárhatóság problémája a büntetőjogban.
R v G and Another [2003] UKHL 50, [2004] AC 1034.
<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2003/50.html>
2. A kollektív felelősség antinómiái a nemzetközi büntetőjogban
Fletcher, George P. (2002): *The Storrs Lectures: Liberals and Romantics at War: The Problem of Collective Guilt*. In: *Yale Law Journal*, Vol 111. (2001-2002): pp. 1499-1567.
http://www.yalelawjournal.org/pdf/201_yu43ucd1.pdf

Szeminárium 12. Miért büntetünk? A büntetőjog jogelmélete

A szeminárium során egy-két konkrét jogeset segítségével a kriminalizáció határaival foglalkozunk.

Feldolgozandó szövegek

Hart, H.L.A (1999): *Jog, szabadság, erkölcs*. Osiris, Budapest pp. 6-36.

Feinberg, Joel (1994): *Társadalomfilozófia*. Osiris, Budapest. (A kényszer alapjai és a Kár elvének nehéz esetei című fejezetek)

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalomfilozofia/ch02.htm

!

20/1999. (VI. 25.) AB határozat

Alapkérdések

A jog és erkölcs kapcsolata

A kriminalizáció határai a modernitásban

További olvasmányok

Stübing v Germany (no. 43547/08), 12 April 2012

<http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-110314&filename=001-110314.pdf&TID=hhtwxvrdyv>

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság 2 BvR 392/07 számú határozata, Hassemer bíró különvéleménye

http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2008/02/rs20080226_2_bvr039207.html

Szeminárium 13. Alternatív témák

A, A jog, mint szöveg, szövegkapcsolatok a jogban

A szeminárium célja a jogi szöveg szövegkapcsolatainak feltárása és annak bemutatása, hogy minden jogi szöveg további jogi és nem jogi szövegek metszéspontjában helyezkedik el, és e kapcsolatok ismeret segíthet a jogi szövegek pontosabb megismerésében és megértésében. Az előbbieket érdekében a hallgatók elsőként Genette szövege alapján megismerkednek a szövegkapcsolatok alaptípusaival, majd egy, a szemináriumvezető által választott jogszabályhely vagy más jogi szöveg (pl. egy alkotmány-preambulom, egy fontos ítélet, egy lényeges jogszabályhely) szövegkapcsolatainak tanulmányozásán keresztül tárják fel és tanulmányozzák ezeket.

Feldolgozandó szövegek

Gerard Genette: *Transztextualitás*. Helikon, 1996/1-2. 82–90.

A szemináriumvezető által választott jogi szöveg

Alapkérdések

A jogi szöveg sajátosságai
A szövegkapcsolatok általában
Szövegkapcsolatok a jogi szövegek esetében

További olvasmányok

Nagy Tamás: *“Vörös zászló leng, lengeti a szél...” A jog szövege Hajnóczy Péter A Fűtő című elbeszélésében*. In: Fekete Balázs-H. Szilágyi István (szerk.): *Iustitia modellt áll. Tanulmányok a “jog és irodalom” köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2011. 105–119.

Fekete Balázs: *Alkotmánypreambulom és intertextualitás, avagy sok szöveg között az alkotmánypreambulom*. In: Fekete Balázs-H. Szilágyi István-Nagy Tamás (szerk.): *Iustitia mesél. Tanulmányok a “jog és irodalom” köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2013. 177–203.

B, A jogértelmezés jogelméleti problémái

A szeminárium a kortárs jogelmélet legfontosabb alkotója, Dworkin interpretatív jogelméletének egy elemét érinti, mely szerint az ún. nehéz esetekben különösképp fontos jelentőséggel bír a jogalkalmazó (bíró) értelmező tevékenysége.

Feldolgozandó szöveg

Ronald Dworkin: *A harti’ Utószó’ és politikai filozófiai karaktere*. Miskolci Jogi Szemle 2006/ 1. 92-133.

Alapkérdések

Dworkin kritikája a harti jogpozitivizmussal szemben
Dworkin: a jog értelmezésében szerepet játszó erkölcsi és politikai szempontokról

További olvasmányok

Blutman László: *Egy empirikus jogértelmezéstan szükségessége*. Jogtudományi Közlöny 2008/1. 3-13.

Blutman László: *Bírói jogalkalmazás és szöveghű értelmezés*. JEMA, 2010/4.

<http://www.jema.hu/article.php?c=77>

Zódi Zsolt: *Precedens-követés és jogszabályértelmezés*. Állam- és Jogtudomány, 2014/3. 60-85.

<http://real.mtak.hu/18491/1/2014-3-beliv-ZÓDI.pdf>

Emilio Betti: *Az értelmezés általános elméletéről*, in: Szabó-Varga (szerk.) *Jog és nyelv*, Tempus 2000, 195-21.